

Les angoixes del salvador de la Generalitat a l'exili

Tothom sap que Josep Tarradellas va ser la persona que va mantenir la Generalitat de Catalunya a l'exili. Ho va fer des del 1954. Però no és tan sabut que entre la mort del president Companys, el 1940, i el nomenament de Tarradellas, la Generalitat va ser presidida per una persona d'edat avançada, que per mantenir la institució va haver d'enfrontar-se a una colla de problemes i dificultats amb els quals no es va trobar Tarradellas. Problemes i dificultats que eren derivats dels enfrontaments partidistes, la precarietat financera, la dispersió física dels exiliats, la guerra mundial, el govern de Vichy, l'ocupació nazi de França i la desil·lusió per l'acord de les democràcies occidentals de mantenir el dictador Franco al poder.

Aquesta persona era el republicà federal Josep Irla i Bosch (Sant Feliu de Guíxols, Baix Empordà, 1876 - Saint Raphaël, Var, 1958), militant d'Esquerra Republicana de Catalunya que va veure frustrada la seva pretensió de presidir un govern estable.

En constatar que no tenia el suport necessari, que no tothom creia en la necessitat de tenir un govern formal, el va dissoldre, lliçó que aprofità Tarradellas, que ja no va pretendre constituir-ne cap.

Dos anys després d'haver deixat el càrrec de president va escriure les seves memòries, un compendi de la seva vida de lluitador per la democràcia, la justícia i les llibertats catalanes, adreçat als seus amics del districte de la Bisbal d'Empordà.

És un text, datat a "Terra d'exili, octubre del 1956", que dona compte de les angoixes que va patir durant l'exercici del càrrec. Aquest document veu finalment la llum, amb el títol *Memòries d'un president a l'exili*.

El publica l'editorial Viena a la nova col·lecció "La memòria dels dies", que dirigeix l'historiador Enric Pujol. El manuscrit va ser escrit en una lli-

Retrat de Josep Irla, durant l'etapa en què articulà el govern català a l'exili (1945-1948).

Aquest mes de setembre arriben a les llibreries les memòries del tercer president de la Generalitat republicana, Josep Irla i Bosch (1876-1958). Ho va ser des del 1940 fins al 1954. Les publica Viena Edicions a la col·lecció "La memòria dels dies".

breta groga amb espiral de la marca Glarigny, de 17 cm d'amplada per 20 d'alçada, i ocupa 78 pàgines –més dues corresponents a la dedicatòria i al pre-faci inicials– de les 192 del quadern.

El moment en què l'escriu no és gens esperançador, com constata a la primera frase del prefaci: "Contemplant el moment polític actual, veiem que l'esperança de la llibertat de Catalunya s'allunya, perquè queda provat que el sentiment de democràcia i justícia humana no existeix en aquest món."

L'edició l'ha preparada Jordi Gaitx Moltó (Sant Feliu de Guíxols, 1972), llicenciat en història i grau superior en arxivística, membre del consell assessor del Museu Memorial de l'Exili.

El volum inclou una extensa selecció de cartes que completen la informació reportada per l'ex-president, algunes de tan importants com les que va adreçar a José Giral i Diego Martínez Barrio, presidents de la República espanyola a l'exili, sobre el polèmic finançament de la Generalitat.

Pes massa feixuc. La creixent desunió de les forces polítiques a l'exili, fins i tot dins ERC, i el tomb anticatalà dels successius governs republicans, porten Irla a l'esgotament. "Els disset anys d'exili han tingut un pes superior a les meves forces", escriu a la conclusió de les memòries.

A més, per motius de feina va haver d'establir-se en un petit poble de la Provença, ben allunyat de París, Cogolin, a la Costa Blava, des d'on era més difícil de relacionar-se amb els catalans exiliats a França.

Als seus amics de la Bisbal els diu el 1956 que, dos anys enrere, a 78 anys, delicat de salut, s'havia adonat que, per manca de forces físiques, no podia portar a terme el recobriment de les llibertats catalanes, i va pensar que calia que un home de prestigi fos elegit president per tots els diputats al Parlament que visquessin en un país lliure. Era el maig del 1954.

Els diputats van acordar d'oferir la presidència a Pau Casals. El mestre declinà perquè argumentà que la seva acceptació limitaria la seva acció mundial a favor dels pobles oprimits, com havia fet i volia continuar fent.

Llavors la mesa del Parlament convocà eleccions "i tots els diputats expressàrem la nostra voluntat, resultant elegit el secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya, D. Josep Tarradellas".

La formació del primer govern de la Generalitat a l'exili, apareguda al periòdic *La Humanitat* el 23 de setembre del 1945. Pau Casals i Josep Irla als Jocs Florals de Perpinyà, el 1950. Primera reunió completa del govern a l'exili, a París, el 13 de gener del 1946. D'esquerra a dreta, Josep Carner, Carles Pi i Sunyer, Pompeu Fabra, Josep Irla, Joan Comorera i Antoni Rovira i Virgili.

Tot seguit Irla detalla “les condicions que adornen el senyor Tarradellas”, com ara la seva intel·ligència, la seva voluntat de treball, el seu amor a Catalunya i a la República.

Confia que aconseguiria allò que ell no va poder fer, “unir els elements antifeixistes de l’exterior i, d’acord amb els que lluiten a l’interior, realitzar el gran treball, l’obra més important per donar el cop als que per la força varen apoderar-se de Catalunya”

Ignorava que aquesta tasca ja era, amb la situació mundial establerta a l’acabament de la Segona Guerra Mundial, una utopia, i que el seu successor ja faria prou, com així fou, de mantenir encesa la flama de la Generalitat, lliure d’enfrontaments partidistes i de divisions, i tot esperant temps millors.

La persona que escriu les seves memòries l’any 1956 és un home de vuitanta anys marcat pel pes històric que havia tingut el seu partit. Pensa, “referint-nos solament a les esquerres” que “no hi ha cap dubte que l’Esquerra Republicana de Catalunya és el partit polític més arrelat en totes les nostres comarques, i el més compenetrat de llurs necessitats i sentiments”.

Amb aquest axioma es pregunta, ple d’ingenuïtat: “Doncs per què els altres

partits esquerrans no poden integrar-se als seus rengles, creant un sol partit que donés satisfacció a tots els catalans?”

En Irla, hi van confluïr el dramatisme de l’exili personal –por, pobresa i inseguretats comunes a centenars de milers d’altres exiliats– i el de l’institucional.

La manca de recursos que patia la institució catalana va portar molts maldecaps al president de la Generalitat. Va haver d’escriure llargues

cartes als màxims dignataris de la República espanyola a l’exili per demostrar que els ajuts econòmics rebuts eren un dret, i no pas un préstec a retornar.

Els governs republicans van voler que la Generalitat retornés les aportacions que li havien fet des del 1945.

Els diners de la Generalitat foren lliurats al govern de la República els darrers dies de la retirada, a excepció de les minses reserves que decidiren apartar Companys i Tarradellas.

Família de Josep Irla, pels volts del 1940-1941, al sud de l'estat francès. D'esquerra a dreta, el germà Xicu i la seva muller, Maria Duran; l'afillada d'Irla, Cion Pijoan; el gendre, Joan Ginesta, i Josep Irla. Visita del president de la República espanyola, Manuel Azaña, a Girona, el 19 de desembre del 1931. D'esquerra a dreta, Claudi Ametlla, Azaña, Francesc Macià, Josep Irla i Joan Alavedra.

En una llarga carta adreçada a Diego Martínez Barrio el 24 de març del 1949, ha de fer una extensa argumentació que, segons ells, demostra l'obligació de l'estat republicà de fournir, en la mesura de les seves possibilitats, els recursos que la Generalitat necessiti, segons que estableix la Constitució de la República i la llei que regeix les relacions de l'estat republicà amb la Generalitat, que és l'Estatut de Catalunya, aprovat per les Corts de la República.

Però hi ha un fet, li deia, que fa sobrer la demostració: que la Generalitat, per requeriment del govern de la República, abans d'acabar la guerra li va donar tots els recursos que tenia.

Els diners que Irla va manllevar al president del govern basc, José Antonio Aguirre, quan va constituir el govern català, sí que eren en concepte de préstec.

A més, el finançament que la Generalitat rebia de les institucions republicanes quedà dràsticament reduït amb el primer govern de Fèlix Gordón (1951-1956), per la qual cosa Irla titllà la política d'aquest govern de rupturista respecte als de José Giral, Rodolfo Llopis o Álvaro de Albornoz.

A les memòries, Irla diu que “mancaria als seus deures si deixés silenciats que els catalans hem d'agrair al senyor Giral la seva assenyada conducta en el

que feia referència als pobles hispànics, i el govern català no oblidarà mai l'ajut econòmic que li prestà durant el temps de la seva actuació”.

Constituint el govern Giral a París, les relacions, recorda Irla, foren de completa coincidència “en tots els problemes que presentaven interessant els nostres pobles”, i això permeté “una perfecta unió amb els tres presidents” —el tercer, el basc—, “que bé podem dir que significava la federació de pobles hispànics”.

Aquella unió *federal* no tan sols no va tenir futur, sinó que no va tenir paral·lel, dins l'exili català. La manca d'entesa entre els diversos opositors al franquisme, ja fossin exiliats a França o a Mèxic, o resistents a l'interior, és el gran problema apuntat per Irla a les memòries.

I també a les cartes seleccionades. El 20 de setembre del 1951, tres anys després d'haver renunciat a mantenir un govern a l'exili, escriu a Carles Pi i Sunyer —que a Londres havia fundat el Consell Nacional de Catalunya— que “la lluita entre nosaltres cada dia és més viva”, que “la nostra situació política és molt lamentable, i particularment la meua és plena de responsabilitats”.

Li ho diu sis anys després d'haver aconseguit de resituar Pi i Sunyer en el corrent institucionalista.

“Passo —continua a la carta— moltes hores de meditació i no trobo cap solució viable.” Afegeix: “Tot està desfet; tothom va a la seva per un costat, i per l'altre sóc obligat a recordar: que les delegacions a Amèrica han fracassat; que la creació d'una secretaria ni va començar-se, vull dir que tot intent nou, avui, té menys probabilitat de reeixir que dos anys enrere.” Pel que fa a Esquerra, “potser ens trobem en una situació encara més lamentable”, i li posa d'exemple que Sauret s'ha separat del partit i ara actua amb el POUM, “i això és molt greu per a tots”.

A partir del retorn de les despulles a Sant Feliu de Guixols, l'any 1981, la seva personalitat del gran polític maçó s'ha anat recuperant a poc a poc, i diversos llibres —els de Felip Calvet i Josep M. Roig, Josep Maymí i Mercè Morales, i ara el de les seves memòries— han rescatat de la foscor el tercer president de la Generalitat republicana.

Lluís Bonada